

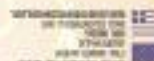
ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΕΙΣΗΓΗΤΗ: Δρ. Ελένη Ν. Σταματίου

ΙΔΙΟΤΗΤΑ: Αρχιτέκτων, MSc Περιφερειακής Ανάπτυξης

Δρ. Πολεοδόμος -Χωροτάκτης (PHD, RPHD)

Καθηγήτρια-Σύμβουλος Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

ΠΤΑΟΣ ΕΙΣΗΓΗΣΗΣ: *“Πράσινη επιχειρηματικότητα-χωρικός σχεδιασμός & περιβαλλοντική διαχείριση”*

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΕΙΣΗΓΗΤΗ: Δρ.Ελένη Ν. Σταματίου

ΙΔΙΟΤΗΤΑ: Αρχιτέκτων, MSc Περιφερειακής Ανάπτυξης

Δρ. Πολεοδόμος -Χωροτάκτης (PHD, RPHD)

Καθηγήτρια-Σύμβουλος Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

**ΤΙΤΛΟΣ ΕΙΣΗΓΗΣΗΣ: “Πράσινη επιχειρηματικότητα-χωρικός σχεδιασμός&
περιβαλλοντική διαχείριση”**

ΕΙΣΗΓΗΣΗ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ανάγκη προώθησης αντίληψης και πολιτικής “κοινωνικής οικονομίας”, τις τελευταίες δεκαετίες, η οποία εξ ορισμού συνδέεται με την κοινωνική διάσταση και την ποιότητα ζωής, δηλαδή με τη διαχείριση του περιβάλλοντος, την προώθηση της απασχόλησης, την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού, την προώθηση του θεσμού της διαβίου εκπαίδευσης και την παροχή υψηλότερης ποιότητας υπηρεσιών και παραγομένων προϊόντων, κ.ά., συναντά ολοένα και μεγαλύτερη υποστήριξη και προβολή από το κοινωνικό σύνολο και επομένως, πλέον, και τους αρμόδιους φορείς.

Υπηρεσίες που αναφέρονται σε οικοτουριστικές δραστηριότητες, στην ανάδειξη της φυσικής, πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, στην προβολή και προώθηση τοπικών προϊόντων, μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενα και πεδία ανάπτυξης εφόσον συνδυάζονται με την ποιότητα, την καινοτομία, την αυθεντικότητα και την αναγνώριση της περιοχής προέλευσης. Δεν είναι τυχαίο, άλλωστε, ότι αριθμός τέτοιου είδους πρωτοβουλιών έχει τύχει, μέσω προγραμμάτων και ρυθμίσεων, επιδοτήσεων και ευνοϊκών κινήτρων από το κράτος. Πολλές από αυτές οδήγησαν σε επιτυχημένες επιχειρήσεις, με κύρος, δυνατότητες εξάπλωσης, και με προοπτικές για το μέλλον.

Η χώρα μας, ευνοημένη κυριολεκτικά “φύσει και θέσει”, με μεγάλη βιοποικιλότητα, ευνοϊκές κλιματολογικές συνθήκες, πλούσιο υπέδαφος, βαριά ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά, επομένως ιδιαίτερος προικισμένη φυσικά και δυναμικά αναπτυξιακά, διαθέτει συγκριτικά πλεονεκτήματα προς αξιοποίηση.

Με μια σειρά αναφορών και παραδειγμάτων θα επιχειρήσουμε να αναλύσουμε την ανάδειξη ενός νέου, σχετικά, γνωστικού αντικειμένου, σημαντικού για την αναπτυξιακή

διάσταση της διαχείρισης του περιβάλλοντος, που μέχρι πρόσφατα δεν είχε συστηματικά προωθηθεί και αναδειχθεί..

2. ΠΡΑΣΙΝΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

2.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Αναδυόμενη νέα εναλλακτική μορφή οικονομικής δραστηριότητας, η πράσινη επιχειρηματικότητα, βασίζεται καταρχήν σε ουσιαστικές ανάγκες της κοινωνίας σχετικές με την ποιότητα ζωής και του περιβάλλοντος. Δεν είναι όμως νέο ιδεολόγημα ή πρακτική, καθώς υπήρχε ήδη στους πρώτους πολιτισμούς (α΄ φάση, προϊστορική, εποχή αρμονίας με τη φύση) που συνδέονταν στενά με τη φύση και λειτουργούσαν αειφορικά και συνεργατικά με αυτήν στα όρια της μικροκοινωνίας ή σε μεγαλύτερες κλίμακες (πχ. στο δάσος, σε παραθαλάσσιους τόπους, κλπ.). Από την άλλη πλευρά, η νοοτροπία κατάκτησης της φύσης -συνήθως εξαιρεση στον κανόνα- συνδεόταν με την υπέρβαση του ορίου της αναπτυξιακής χρήσης του εδάφους.

Η β΄ φάση, η ιστορική, ξεκινάει με τις πρωτοβουλίες και δράσεις προστασίας της φύσης και της βιοποικιλότητας, μετά την εμφάνιση περιβαλλοντικών προβλημάτων. Αυτές εκφράστηκαν με τις μέσω διαταγμάτων συστηματικές προσπάθειες προστασίας της πανίδας, και σεβασμό στη φύση με την προσαρμογή του χρόνου της συγκομιδής στις απαιτούμενες συνθήκες για την προστασία της τοπικής βιοποικιλότητας, ενώ εστιάστηκε στη σχέση ανθρώπου-κοινωνίας-φύσης.

Συνεχίστηκε με την προβολή της προβληματικής για την οικολογική αρμονία και την περιβαλλοντική διαχείριση των πόλεων. Εδώ εντάσσονται οι ρυθμίσεις και πολιτικές ρύθμισης ύδρευσης, άρδευσης (Μεσοποταμία), αποχέτευσης (αρχαία Ρώμη) με την κατασκευή αντίστοιχων έργων, διαχείρισης των λυμάτων και των απορριμμάτων, αλλά και αργότερα από το Μεσαίωνα και μετά, των προβλημάτων ρύπανσης στις πόλεις, που εντάθηκαν λόγω και της πυκνοκατοίκησης αυτών. Παράλληλα, αναπτύχθηκαν οι πρώτες περιβαλλοντικές αρχές που συνδέονταν α) με την αξίωση για ποιότητα ζωής και β) με την εξέλιξη της οικονομικής δραστηριότητας σε πρότυπο επιχειρηματικότητας, με ελαχιστοποίηση της εκμετάλλευσης της φύσης.

Στη γ΄ φάση παρουσιάστηκαν τα πρώτα θεσμικά πλαίσια πράσινης επιχειρηματικότητας και οικονομικής πολιτικής για το περιβάλλον. Με εκκίνηση το 19^ο αι. και ουσιαστική ενεργοποίηση στον 20^ο στις ΗΠΑ και την Ευρώπη [Τερκενλή, 1996] εκφράστηκε κυρίως με τη θέσπιση προστατευόμενων περιοχών (**Fontainebleau** στη Γαλλία, ίδρυση στις ΗΠΑ των πρώτων εθνικών δρυμών, στο **Yosemite** της California το 1864 και στο **Yellowstone** του

Wyoming το 1872). Η επιστημονική και πολιτική ευαισθητοποίηση που ακολούθησε δυναμικά, μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, ταυτίστηκε με τις πρώτες διατυπώσεις συνδυασμού οικολογικών επιστημονικών θεωριών με τις σύγχρονες οικονομικές θεωρίες [Σταματίου, 1997].

Στην δ΄ φάση ανήκουν χρονικά σοβαρότατα περιβαλλοντικά ζητήματα που οδήγησαν σε Διεθνείς Διασκέψεις και στις πολιτικές της Ε.Ε., οι οποίες αποτελούν, πλέον, το πλαίσιο θεσμοθέτησης και λειτουργίας για την πράσινη επιχειρηματικότητα [Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, περιβαλλοντικές πιστοποιήσεις ISO 14000, ΕΜΑΣ, οικολογικά σήματα (eco-labels) σε όλους τους τομείς υπηρεσιών και προϊόντων]. Παράλληλα, η περιβαλλοντική ζωνοποίηση οικονομικών δραστηριοτήτων (η καθιέρωση του δικτύου οικοτόπων Natura κατόπιν 92/43 Οδηγίας της ΕΕ, υδροβιότοποι Ramsar μέσω της ομώνυμης Συνθήκης 1971, κλπ.) και τομεακές πολιτικές για το περιβάλλον [Φλογαΐτη, 1998], καθώς και η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη και οι πολιτικές για τις ιδιωτικές οικονομικές δραστηριότητες διαμόρφωσαν ευνοϊκό πλαίσιο υποδοχής της πράσινης επιχειρηματικότητας.

Στην Ελλάδα, η νομοθετική διαδικασία για την προστασία του περιβάλλοντος ξεκίνησε με τη θεσμοθέτηση των Εθνικών Δρυμών του Ολύμπου και του Παρνασσού το 1938, ενώ το άρθρο 24 (σήμερα τροποποιημένο) του Συντάγματος του 1975, καθόρισε τη διαμόρφωση της περαιτέρω ευνοϊκής (έστω και νομοθετικά, καταρχήν) κατεύθυνσης της Πολιτείας στην περιβαλλοντική προστασία και διαχείριση [Αραβαντινός, 1997]. Η οικεία νομοθεσία με το Ν. 1650/1986 περί προστασίας περιβάλλοντος (που προβλέπει κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών), το Ν. 2742/1999 για το χωροταξικό σχεδιασμό και την αειφόρο ανάπτυξη, η ΚΥΑ 3044/02 που επισπεύδει τη δημιουργία των φορέων διαχείρισης, καθώς τα Προεδρικά Διατάγματα για τους διαχειριστικούς φορείς κ.ά., είχαν επίσης σημαντική συμβολή [ΥΠΕΧΩΔΕ, 2003]. Το ίδιο και Ευρωπαϊκές Οδηγίες (όπως η 60/2000 για τα Νερά), προδιαγράφουν όρους λειτουργίας της πράσινης επιχειρηματικότητας.

Θεσμοί όπως η Ανεξάρτητη Αρχή του Συνηγόρου του Πολίτη, με τον αντίστοιχο Κύκλο του της Ποιότητας Ζωής έχουν καθοριστικό ρόλο στις εξελίξεις περιβαλλοντικών θεμάτων και στην ερμηνεία και τήρηση νομοθεσίας που είναι συναφής προς την αειφόρο ανάπτυξη και επομένως και προς τις προϋποθέσεις πλαισίου λειτουργίας, αποδοχής και υποδοχής της πράσινης επιχειρηματικότητας.

2.2 ΠΕΛΙΟ ΚΑΙ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΑΣΚΗΣΗΣ ΠΡΑΣΙΝΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Πλαίσιο λειτουργίας:

Πρωτεύοντα ρόλο διαδραματίζει ο **τόπος άσκησης** της πράσινης επιχειρηματικότητας, γι' αυτό απαραίτητη κρίνεται η ανάδειξη της φυσικής και πολιτιστικής ταυτότητάς του. Η διασφάλιση της προστασίας ενός τόπου και η συνετή διαχείριση και αξιοποίηση των πόρων του μέσω τήρησης κριτηρίων και ελέγχου, αποτελεί εγγύηση αναγνωρισιμότητας της **ταυτότητας** και **ποιότητας** για τις παρεχόμενες υπηρεσίες και το παραγόμενο προϊόν.

Η **ταυτότητα** σχετίζεται με τη διαμόρφωση και ανάδειξη ιδιαιτεροτήτων-**καινοτομιών**, που μπορούν και πρέπει να κατοχυρώνονται με τη συμβολή οικονομικών (αγορά, νόμοι αγοράς, προσφορά-ζήτηση, κ.ά.), τεχνολογικών (τεχνολογικές εφαρμογές προστασίας φύσης, αξιοποίησης πόρων, κ.ά.), νομικών (καθεστώσ προστασίας, νομοθεσία, κ.ά.), πολιτικών (θέση κινήτρων, λήψη αποφάσεων, διοίκηση περιοχής, κ.ά.), πολιτιστικών (πολιτιστική κληρονομιά, παράδοση, κ.ά.) και οικολογικών παραμέτρων (οικοσύστημα, βιοποικιλότητα, κ.ά.).

Η **ποιότητα** συνδέεται με την τήρηση των κριτηρίων και όρων της βιώσιμης ανάπτυξης και την πιστοποίηση της συμβατότητάς της με το περιβάλλον.

Από τις δύο αυτές συνιστώσες εξαρτάται η **ανταγωνιστικότητα** της πράσινης επιχειρηματικότητας [Ζήσης, 2003].

Αναφορικά με την εξεύρεση των απαραίτητων **χρηματοδοτικών** κονδυλίων, αυτά αναζητώνται από προγράμματα επιδότησης ή άλλα, ή από αυτοχρηματοδότηση και απαιτούν συνετό σχεδιασμό διαχείρισης και κατανομής δαπανών. Τα απαιτούμενα κονδύλια για τις υποδομές προέρχονται συνήθως από το δημόσιο τομέα.

Βασικά χαρακτηριστικά:

Η **συμβατικότητα** με τα **τοπικά** χαρακτηριστικά και η **ικανότητα ανάδειξής τους** είναι προαπαιτούμενα στοιχεία, κυρίως για την μικρής κλίμακας πράσινη επιχειρηματικότητα. Στη μεγάλη κλίμακας πράσινη επιχειρηματικότητα, πέραν της συνεκτίμησης των παραπάνω, έμφαση δίνεται στην υψηλή περιβαλλοντική αναγκαιότητα των επιχειρήσεων (βιομηχανίες ανακύκλωσης, αιολικά πάρκα, στην περίπτωση των οποίων συνυπολογίζεται το αιολικό δυναμικό, η απόσταση από τους οικισμούς, κλπ.). Σε υπερτοπικής σημασίας αντίστοιχες δραστηριότητες εστιασμός δίνεται στη συμμετοχή τους στην εθνικού επιπέδου περιβαλλοντική προσαρμογή της οικονομίας με τις ελάχιστες δυνατές τοπικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις (πχ. θέματα χρήσης, μορφής, τύπου ενέργειας, κλπ.).

Καθοριστικοί Παράγοντες ανάπτυξης πράσινης επιχειρηματικότητας (Ζήσης, 2003):

α) **καθεστώς και συνθήκες** προστατευόμενων περιοχών και περιβάλλοντός τους .

β) **νομοθετικό καθεστώς** και πλαίσιο νόμων και κανονισμών ρύθμισης επιχειρηματικών παραγωγικών δράσεων στο περιβάλλον, *άσχετα από τις προστατευόμενες περιοχές.*

γ) **καθεστώς πράσινης αγοράς** υπηρεσιών και προϊόντων.

Αρνητικό χαρακτηριστικό της πράσινης επιχειρηματικότητας είναι η μικρή ανταγωνιστικότητα εξαιτίας κυρίως και της έλλειψης τοπικής και ευρύτερης διαμορφωμένης αγοράς, που μπορεί να αντισταθμιστεί μόνο με την **ύπαρξη καινοτομιών**, συγκεκριμένων ιδιαίτερων χαρακτηριστικών και προέλευσης (ταυτότητας) και ποιότητας, που συνιστούν συγκριτικά πλεονεκτήματα.

Χωρικό πεδίο πράσινη επιχειρηματικότητας:

- **Προστατευόμενες περιοχές:** πεδία ανάδειξης καινοτόμων και πιλοτικών εφαρμογών οικoανάπτυξης. Σε αυτές μόνο η περιβάλλουσα ζώνη του -απόλυτα προστατευτέου- πυρήνα (Ν. 1650/86) αποτελεί πεδίο επιχειρηματικότητας με την έννοια νέων, ήπιων και με συγκεκριμένη ποιότητα δραστηριοτήτων (σχετικές με τα ακόλουθα: περίπατοι, εξερευνήσεις, ορειβασία, παρατήρηση πανίδας, οικοξενάγηση, κ.ά.). Συνεπώς, ο διαχωρισμός σε ζώνες εντός των περιοχών Natura, όπως προκύπτει από τα Σχέδια Διαχείρισης και τις Ειδικές Περιβαλλοντικές Μελέτες, προσδιορίζει τις επιτρεπόμενες οικονομικές δραστηριότητες αναλόγως του βαθμού προστασίας.

- **Μη προστατευόμενες περιοχές:** αναφέρονται στην ευρύτερη περιοχή προστατευόμενης, ή άλλη μη σχετιζόμενη με αυτή. Με ζητούμενη την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής, την προστασία της φύσης και την ισορροπία του φυσικού-ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, αποτελούν πεδίο επιδίωξης εξάσκησης πολιτικών και εφαρμογών (σχετικών με διαχείριση υδάτων, ενέργειας, απορριμμάτων) με ρυθμίσεις για αποτροπή περαιτέρω φθοράς, ή με δυνατότητες αποκατάστασης.

Χαρακτηριστικά και προϋποθέσεις λειτουργίας πράσινης επιχειρηματικότητας:

- Με μικρή, μόλις, προϊστορία, η πράσινη επιχειρηματικότητα δεν διαθέτει τις απαραίτητες υποδομές για τη διαμόρφωση αγοράς. Για την ολοκληρωμένη ανάπτυξή της **απαιτείται χάραξη πολιτικής και στρατηγική κλίμακας**, με σκοπό την άμεση και αποτελεσματική λειτουργία του θεσμού.

- Παρότι παρουσιάζει συγκριτικά **πλεονεκτήματα ποιότητας**, η πράσινη επιχειρηματικότητα, στα πλαίσια της ανταγωνιστικότητας, μειονεκτεί σοβαρά ως προς το **υψηλό κόστος** παροχής υπηρεσιών και παραγωγής προϊόντων, της μη σύνδεσής της με τη

μαζική παραγωγή και με τις οικονομίες κλίμακας στην παραγωγή των προϊόντων, των αγαθών και των υπηρεσιών.

Κύριες προϋποθέσεις οικονομικής βιωσιμότητας πράσινης επιχειρηματικότητας:

- Διαθεσιμότητα φυσικών πόρων [Ζήσης, 2003].
- Συμμόρφωση επενδύτων με αρχές Π.Ε. και αποδοχή κοινωνικού περιβάλλοντος.
- Θεμιτή αξιοποίηση πόρων.
- Καταλληλότητα επιχειρηματικού σχεδίου μακροχρόνιας προοπτικής και με εναλλακτικές προτάσεις διαχείρισης.
- Επενδύσεις σχετικές με την ανάπτυξη της περιοχής (κυρίως με έργα του Δημόσιου τομέα και της Αυτοδιοίκησης και συμβάλλουν σε ευνοϊκό περιβάλλον).
- Θεσμοθετική υποστήριξη-ένταξη (δίκτυα σήμανσης ποιότητας, σύνδεση-συνεργασία με περιβαλλοντικές ΜΚΟ).

3. ΧΩΡΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ

Η πράσινη επιχειρηματικότητα αναφέρεται σε ευρύτατο φάσμα του συνόλου των τομέων οικονομίας (πρωτογενή, δευτερογενή, τριτογενή και τεταρτογενή) και σε πλήρη αντιστοίχιση με τη συμβατική επιχειρηματικότητα, καθώς η κατάλληλη και συνετή αξιοποίηση του περιβάλλοντος έχει αναδειχθεί σε πρώτιστης και ζωτικής σημασίας, παγκόσμιου ενδιαφέροντος πεδίο διερεύνησης. Παραδείγματα πρωτοπόρων παραδειγμάτων πράσινης επιχειρηματικότητας που σχετίζονται με το χωρικό σχεδιασμό και την περιβαλλοντική διαχείριση [Ζήσης, 2003] είναι:

- Συστήματα ανάκτησης νερού και περιβαλλοντικής προστασίας.
- Δημιουργία τεχνοδικτύων natura και αξιοποίηση της τεχνογνωσίας.
- Δίκτυα τηλεπισκοπικής παρακολούθησης και προστασίας της φύσης.
- Δημιουργία και διαχείριση αγροκτημάτων πόλεων.
- Διαχείριση περιαστικών δασών.
- Εταιρίες οικολογικής-περιβαλλοντικής ανάπλασης πόλεων, δομημένων χώρων και κτιρίων.
- Εταιρίες οικολογικής δόμησης (κατασκευαστικές, παραγωγικές) και συναφείς ,όπως βιοκλιματικές εφαρμογές, εφαρμογές roof-gardens, κλπ.
- Πράσινες παρεμβάσεις και εφαρμογές σε δημόσια έργα (πχ. οδικό δίκτυο).
- Επιχειρήσεις αποκατάστασης τοπίου και αναδασώσεων με εναλλακτικές ή μη μεθόδους.

- Αειφορικές τουριστικές δραστηριότητες (ήπιες μορφές τουρισμού, οικοτουρισμός).
- Εταιρίες-μονάδες ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

Απαραίτητη για τη βιώσιμη ανάπτυξη της χώρας η επικράτηση της περιβαλλοντικής (πράσινης) αντίληψης σχεδιασμού, απαιτεί μέσα για τη χάραξη και την ανάπτυξη αντίστοιχης στρατηγικής. Στα βασικά θεσμικά μέσα περιλαμβάνεται η χωροταξία με πρωταγωνιστικό ρόλο στην παραπάνω επιδίωξη, με τη συμβολή της επιστημονικής εμπειρίας και τεχνογνωσίας που μπορούν να προσφέρουν αποτελεσματικές πολιτικές και εφαρμογές.

Ο αειφορικής κατεύθυνσης χωροταξικός σχεδιασμός [Αγγελίδης, 1991] μέσω της αξιοποίησης της υποστήριξης διεθνών και ευρωπαϊκών προγραμμάτων και χρηματοδοτήσεων, μπορεί μέσω της άρτιας κατανομής χρήσεων γης και της περιφερειακής ανάπτυξης, να προωθήσει μεταξύ άλλων, την οικοανάπτυξη και τη βιώσιμη ανάπτυξη των περιοχών Natura, με συνετή διαχείρισή τους στο συνολικό αναπτυξιακό πλαίσιο της χώρας. Ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί στη διαχείριση των -ιδιαίτερα φορτισμένων και περιβαλλοντικά ευάλωτων- παράκτιων ζωνών [Σταματίου 1997, Stamatiou, Lacroix, 2005] της χώρας, αλλά και στη διαχείριση διασυνοριακών πόρων (λίμνες, ποταμούς, κ.ά.). Ουσιαστικής σημασίας είναι η χρήση σύγχρονων τεχνολογιών, απαραίτητη για τη χρησιμοποίηση συστημάτων GIS, αλλά και προγραμμάτων που συνδέονται με συστήματα remote sensing για την παρακολούθηση και επομένως ορθή διαχείριση και προστασία περιβάλλοντος.

4. ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

Σημαντική μπορεί να είναι η συμβολή της πράσινης επιχειρηματικότητας στην ανάπτυξη της χώρας [Ζήσης, 2003], αλλά και σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Κύριοι προσδιοριστικοί παράγοντες της τοπικής βιώσιμης ανάπτυξης είναι:

- Η φέρουσα ικανότητα, οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική,
- Το πολύπλευρο τοπικό συγκριτικό πλεονέκτημα.
- Η ενδοπεριφερειακή δυναμική.
- Η περιφερειακή απορρόφηση ανθρώπινων πόρων και καινοτομίας.

Παραδείγματα δραστηριοτήτων με ανάπτυξη στο χώρο και επίδραση στο περιβάλλον, και με περιθώρια μεγαλύτερης “πράσινης” ενσωμάτωσης αποτελούν:

- **Ο τουρισμός:** Στενά συνδεδεμένη με το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον και σταθερά ανερχόμενη οικονομική δραστηριότητα, διέπεται από κριτήρια ποιότητας και αειφορικής περιβαλλοντικής διαχείρισης (θέση προδιαγραφών από Μελέτες Περιβαλλοντικών

Επιπτώσεων, Ειδικές Περιβαλλοντικές Μελέτες, κ.ά.), και επίσης, φέρουσας ικανότητας [Κοκκώσης, Τσάρτας, 2001]. Μορφές όπως ο εναλλακτικός και ο οικοτουρισμός, και με εστιασμό στην ανάδειξη του τοπίου και του παραδοσιακού ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, συνεισφέρουν στην περιβαλλοντική προστασία και στην οικονομία των προστατευόμενων περιοχών [Λαγός 2005].

- Η **αγροτική ανάπτυξη**: Αμεσα συνδεδεμένη με τη χρήση γης και τη διαχείριση φυσικών πόρων, στην οικολογική εκδοχή της βασίζεται, μεταξύ άλλων: στην ανάπτυξη πολιτικών διασφάλισης ποιότητας, σε πολυλειτουργική αγροτουριστική αξιοποίηση του αγροτοπεριβαλλοντικού τοπίου, στην ανάπτυξη της οικογεωργίας για την ενίσχυση της τοπικής βιοποικιλότητας.

- Η ανάπτυξη **πολιτιστικών δραστηριοτήτων**: Με συμβολή στην ελκυστικότητα προστατευόμενων τόπων και στη διασφάλιση ποιότητας, αυθεντικότητας και ταυτότητας, με την προστασία ιστορικών, αισθητικών, λειτουργικών και άλλων αξιών (αρχαιολογικοί χώροι, τοπίο, χρήσεις γης, κ.ά.), η άρτια διαχείριση του παραδοσιακού ανθρωπογενούς περιβάλλοντος προσδίδει μεγάλη προστιθέμενη αξία στην περιοχή. Εμφαση πρέπει να δοθεί στην ποιοτική αναβάθμιση και **οικολογική διοχέτευση του ελεύθερου χρόνου**, καθώς και στην **περιβαλλοντική αρχιτεκτονική**, η οποία συνδυάζει τη βιοκλιματική και την περιβαλλοντική αισθητική με τους χώρους διαμονής-εργασίας-δημόσιους χώρους.

Απαραίτητη είναι η αναφορά σε έργα στην Ελλάδα που πραγματοποιήθηκαν με τη χρηματοδοτική υποστήριξη της Ε.Ε. και παρείχαν δυνητικό πλαίσιο δράσης “πράσινων” δραστηριοτήτων. Ειδικότερα το πρόσφατο Γ΄ ΚΠΣ περιλάμβανε άξονες προτεραιότητας που συνδέονταν με την ποιότητα ζωής, την ανάπτυξη της υπαίθρου, την περιφερειακή ανάπτυξη (μέσω των ΠΕΠ), κ.ά. [Ζήσης, 2003], και οι οποίοι, βέβαια, θα μπορούσαν να εμπλουτισθούν, ποσοτικά και ποιοτικά. Ενδεικτικά ανά τομείς-διαχειριστικούς φορείς:

- Υπουργείο Ανάπτυξης: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητας (ΕΠΑΝ), Πρόγραμμα GMES (Παγκόσμια Παρακολούθηση Περιβάλλοντος κι Ασφάλειας).
- Υπουργείο Αιγαίου: Νησιά και θαλάσσια πάρκα προστατευόμενων περιοχών.
- Υπουργείο Πολιτισμού: Επιχειρησιακό πρόγραμμα “Πολιτισμός”.
- Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων: Εκπαίδευση και Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση (συμπεριλαμβανόμενης της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης).
- Υπουργείο Γεωργίας: Αγροτική Ανάπτυξη και Περιβάλλον.

- Υπουργείο Μεταφορών: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα “Σιδηρόδρομοι και οι Συγκοινωνίες στα αεροδρόμια” (με στόχο τη μείωση των επιπτώσεων στο περιβάλλον και την εξοικονόμηση ενέργειας).
- ΥΠΕΧΩΔΕ: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα “Οδικοί άξονες, λιμάνια, αστική ανάπτυξη”, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα “Περιβάλλον (ΕΠΠΕΡ)”, που αποτελεί το κέντρο της στρατηγικής περιβαλλοντικής χρηματοδότησης.

Δεν πρέπει να παραληφθεί αναφορά σε κοινοτικές πρωτοβουλίες ή (αυτόνομα) επιχειρησιακά προγράμματα, όπως: το Leader plus για την ανάπτυξη της Υπαίθρου από το Υπ. Γεωργίας, η URBAN για την οικονομική και κοινωνική αποκατάσταση πόλεων και αστικών κέντρων, το Ταμείο Συνοχής για τη χρηματοδότηση έργων περιβάλλοντος, κ.ά.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η εμπειρία επιστημονικών φορέων και ΜΚΟ [Αποστολίδης, Παπασπυρόπουλος, 2002] για την πράσινη επιχειρηματικότητα στο πλαίσιο του χωρικού σχεδιασμού και της περιβαλλοντικής διαχείρισης θα είναι σημαντικής συμβολής για την τεκμηρίωση και προαγωγή της ανάπτυξης και υποστήριξης της αναδύμενης αυτής επιχειρηματικής δραστηριότητας. Η θεματική ευρύτητα του αντικειμένου και η στενή σχέση του με την αειφορική ανάπτυξη και την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής, επιβάλλει περαιτέρω διερεύνηση και δυνατότητες προσέγγισης για ολοένα μεγαλύτερη μερίδα πολιτών.

Δεδομένου ότι, η ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής προστασίας στην οικονομική δραστηριότητα δύναται να συμβάλει στην ανάδειξη της ποιότητας και της προστασίας του περιβάλλοντος ως συγκριτικού πλεονεκτήματος στην κατεύθυνση της κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης και συνιστώντας άρσης περιφερειακών και ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων [Ζήσης, 2003], η πράσινη επιχειρηματικότητα, με την υποστήριξη πολιτικών, ρυθμίσεων και κινήτρων, αναδεικνύεται μέσω ευρωπαϊκών καθώς και εθνικών στόχων και κατευθύνσεων, σε μοναδική κοινωνική, οικονομική και πολιτισμική δυνατότητα (υγιούς) ανάπτυξης.

6. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ΑΓΓΕΛΙΔΗΣ ΜΗΝΑΣ (1991), *Χωροταξικός Σχεδιασμός*, Συμμετρία, Αθήνα.
- ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ Λ., ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ Σ. (2002), *Το εθελοντικό κίνημα στην Ελλάδα και η κοινωνία των πολιτών*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα .
- ΑΡΑΒΑΝΤΙΝΟΣ ΑΘ. (1997), *Πολεοδομικός Σχεδιασμός*, Συμμετρία, Αθήνα.
- ΖΗΣΗΣ Ι.- ΠΑΝΔΟΙΚΟ (2003), *Πράσινο Επιχειρείν*, ΥΠΕΧΩΔΕ, Αθήνα.

ΚΟΚΚΩΣΗΣ Χ., ΤΣΑΡΤΑΣ Π.(2001), *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον*, Κριτική, Αθήνα..

ΛΑΓΟΣ Δ. (2005), *Τουριστική Οικονομική*, Κριτική, Αθήνα.

ΣΤΑΜΑΤΙΟΥ ΕΛ. (1997), *Διαχείριση Περιβάλλοντος. Πολιτικές για την προστασία των ακτών της Ελλάδας. Η εμπειρία από το χώρο της Μεσογείου*. Διδακτορική Διατριβή, ΤΑΠΑ, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.

ΣΤΑΜΑΤΙΟΥ ΕΛ., LACROIX R. (2005), “The CELRL Strategic System of Land Planning, Management and Protection of Coastal Zones”, *IASME Transactions -WSEAS Journal, Issue 4, V.2, June 2005*, p.p. 613-622.

ΤΕΡΚΕΝΛΗ Θ. (1996), *Το πολιτισμικό Τοπίο: Γεωγραφικές προσεγγίσεις*, Εκδόσεις Παπαζήση-Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Αθήνα .

ΥΠΕΧΩΔΕ (2003), *Προστατευόμενες φυσικές περιοχές προς ένα ολοκληρωμένο σύστημα διαχείρισης*, ΥΠΕΧΩΔΕ, Αθήνα.

ΦΛΟΓΑΪΤΗ ΕΥΓ. (1998), *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.